

"Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi" kapsamında uygulayıcılar ve değerli akademisyenlerin katkılarıyla geliştirilen "Uzlaşma El Kitabı" nın önsözlerini, içindekiler bölümünü ve indirme linklerini aşağıda bulabilirsiniz. Kitap, uzlaşma kurumunun Türkiye'de etkin bir şekilde uygulanması yönünde savcı, hakim ve uzlaştırmacılar dahil olmak üzere uygulayıcılara yönelik pratik bilgileri içermektedir.

ÖNSÖZ

Dünyada ceza adaleti alanında son zamanlarda suç mağdurlarının yararlarını korumak amacını güden bir duyarlılığın gittikçe güçlendiği görülmektedir. Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de bugüne kadar mağdurlara karşı gösterilen özen çok sınırlı kalmıştır. Oysa bugün Avrupa ve Amerika'da özellikle suç mağdurlarının korunmasına ve ceza adaleti sistemi içerisinde haklarının geliştirilmesine büyük önem verilmektedir. XXI. yüzyıl adalet sisteminde, ceza adaleti yerine getirilirken, mağdurun tatmin edilmesi de ön plâna çıkmış bulunmaktadır. Suça karşı sadece ceza yaptırımı yeterli değildir; zararın giderilmesi de en başta gelen amaç sayılmalıdır. Bu bakımdan, uzlaşma mağdurun suçtan doğan zararını kısa bir süre içerisinde gidererek, mağdurlar bakımından önemli bir işlev görebilecek duruma sahiptir.

Öte yandan, ceza adaletinin hedefleri arasında; bir suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi çözmek ve böylece hem adaleti sağlamak hem de mağduru tatmin etmek de bulunmaktadır. Zararın giderilmesi, fail ile mağdur arasında barışı sağlayacaktır. Uzlaşma zararın giderilmesi yanında ayrıca bir moral unsuru da taşımaktadır. Uzlaşma ile fail işlediği suçun sorumluluğunu üstlenmiş, suçun sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olmaktadır. Failin ceza sorumluluğu tespit edilip zararın giderilmesi için gereken de yapılmış olacağından hem adalet yerine getirilmiş olacak, hem de fiille ihlâl edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliği vurgulanacak ve dolayısıyla kamusal barışın yeniden kurulmasına hizmet edilecek ve ayrıca Devlet, yaptırım uygulamak yönünden katlanacağı birçok masraftan da kurtulmuş olacaktır.

Uzlaşma, uyuşmazlığı ceza yargılamasına gidilmeden sonuçlandıracağından hem ceza mahkemelerinin zaten çok ağır olan iş yükünü azaltacak hem de taraflar bakımından adaletin daha hızlı gerçekleşmesini sağlayacaktır. Yine bunların bir sonucu olarak uzlaşma ceza adalet

sisteminin masraflarını da azaltacaktır.

Amerika Birleşik Devletlerinde ortaya çıkan bu kurum, hızla Avrupa ülkelerine de yayılmış ve üyesi olduğumuz Avrupa Konseyi tarafından da benimsenerek ve R (99) 19 sayılı Tavsiye Kararıyla uluslararası hukukta da kendine yer edinmiştir. Tavsiye kararı, uzlaşmayı, esnek, geniş kapsamlı, sorun çözücü, katılımcı bir usul olarak görmektedir.

Ceza hukuku alanında bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olan uzlaşma müessesesi, 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile uygulamamıza dâhil edilmiştir.

Ancak, 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Kanun'un 253'üncü maddesinin ilk hâlinde yer alan düzenleme; uzlaşma kurumunun ceza adaletine yapması gereken katkıyı sağlayamaması nedeniyle 09/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'la tümüyle değiştirilmiştir. Bu değişiklik uzlaşma kurumunu daha kolay uygulanır hâle getirmiştir. 26/07/2007 tarihli ve 26594 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikle, Kanun'la yapılan düzenlemelerin uygulanmasını sağlamak ve kolaylaştırmak hedeflenmiştir.

Kanun ve Yönetmeliğin genel olarak AB standartlarıyla uyumlu olduğu, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (99) 19 sayılı Tavsiye Kararıyla büyük ölçüde paralel hükümler taşıdığı görülmektedir. Bakanlığımız ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği (UNDP) arasında oluşturulan ve yaklaşık iki yıla yakın bir zamandır uygulanan "Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi" kapsamında yapılan, anket çalışması, durum analiz programı, çalıştay, eğitimcilerin eğitimi programı ve çalışma ziyareti sonucunda projede eğitici olarak seçilen 95 hâkim ve Cumhuriyet savcısının görüşleri alınarak, yerli ve yabancı uzmanların destekleriyle hazırlanan el kitabıyla, alanında uygulayıcıya yol gösterici olması ve uygulamanın yaygınlaştırılması amaçlanmıştır.

Ayrıca; proje ile tüm bu hususlar tespit edilmiş, bunun yanı sıra uzlaşma kapsamına giren suçlarda izlenecek yöntemin belirlenmesi ile uygulama birliğinin sağlanması bakımından el kitabı hazırlanmıştır. Uzlaşma kurumunun etkin, verimli ve amaca uygun biçimde işlemesi için mevzuatın doğru olarak bilinmesi, yorumlanması ve uygulanması ceza adaleti sisteminin işleyişi bakımından büyük önem taşımaktadır. El kitabının, mevzuatın uygulanmasında ortaya çıkan hukukî sorunların çözümü ve doğru olarak yorumlanmasında başvurulacak bir kaynak olacağı inancını taşıyor, kitabın hazırlanmasında emeği geçenleri kutluyor, uygulayıcılara yararlı

olmasını diliyorum.

Ahmet KAHRAMAN

Adalet Bakanlığı Müsteşarı

ÖNSÖZ

Mağdur- Fail Uzlaşması son otuz yılda dünyada birçok ülkede artan bir şekilde rağbet gören bir onarıcı adalet uygulamasıdır. Bu bir süreçtir ve işlenen suçtan doğan ihtilafların çözümünde mağdur ve failin adil ve tarafsız üçüncü bir tarafın yardımıyla sürece aktif bir şekilde katılımını gerektirir. Uluslararası düzeyde kabul görmüş hukuki bir uygulama olan Mağdur-Fail Uzlaşması, Avusturya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri gibi birçok ülkede yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Türkiye’de ilk kez 2005 yılında Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda yer almıştır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Adalet Bakanlığı Türkiye’de Mağdur-Fail Uzlaşmasının tam olarak uygulanması yönünde yaklaşık iki yıldır teknik işbirliği içerisinde. UNDP Mağdur-Fail Uzlaşmasını, demokratik yönetişimin önemli bir bileşeni ve UNDP’ nin küresel ölçekte yoğun olarak çalıştığı öncelikli alanlardan birisi olarak adalet erişimin geliştirilmesine katkıda bulunan bir süreç olarak görmektedir.

Mağdur-Fail Uzlaşmasının mağdur, fail, toplum ve adalet sistemine yönelik faydaları, geleneksel sistemle elde edilen deneyimlerle karşılaştırıldığında, daha tatmin edici sonuçlar elde etme potansiyelidir. Bu alternatif uyuşmazlık çözüm yolunun geliştirilmesi, aynı zamanda ceza mahkemelerinde görülen davaların sayısının azalmasına katkıda bulunur ve böylece genel olarak sistemin etkinliğinin artmasını sağlar, adalet erişimi kolaylaştırır. Her yeni kurumda olduğu gibi, Türkiye’de de uzlaşma kurumunun uygulanmasına yönelik bazı kısıtlayıcı faktörler

bulunmaktadır. UNDP ve Adalet Bakanlığının yargı mensupları ve ilgili tarafların görüşünü aldığı anketler, ihtiyaç analizleri ve oluşturulan farklı platformlarda ifade edilen görüşler, uzlaşmanın uygulanması konusunda hala birçok uygulayıcının isteksiz olduğunu ortaya koymuştur. Bu bir bakıma kurumun amacına ilişkin net bir anlayışın olmaması ve uygulamaya konulması konusunda atılması gereken muhtelif adımların eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Uygulayıcılar tarafından dile getirilen bazı çekinceler, uzlaşma kapsamındaki suçların kısıtlı olması ya da uzlaşmanın uygulanmasında zaman ve kaynak yetersizliği gibi uzlaşma müessesini düzenleyen mevcut kanun hakkındaki algılayışlarla ilgilidir.

Yasal çerçevede değişiklikler yapılıp yapılmaması konusu, Adalet Bakanlığı ve yargı mensuplarının süreç içerisinde üzerinde duracakları bir konudur. Mevcut kanun ve kaynaklar çerçevesinde uygulayıcıların yapacakları çok şey vardır. Bu doğrultuda, UNDP olarak Türkiye’de uzlaşma konusunda uygulayıcılara yönelik geliştirilen ve kullanıcı dostu bir rehber niteliği taşıyan El Kitabını sizlerle paylaşmaktan memnuniyet duyarız. El Kitabı, yerel koşullara göre bazı farklı uygulamaların olabileceğini kabul etmekle beraber, uzlaşma kurumunun daha fazla ve uyumlu bir şekilde uygulanmasını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. El Kitabı, onarıcı adalet çerçevesinde uzlaşmanın amacı ve faydaları; uygulama sürecini yöneten kanun ve prensipler, ve hakimler, cumhuriyet savcılar, kolluk kuvvetleri ve uzlaştırmacıların atması gereken somut adımları tanımlamaktadır. Tavsiye edilen prosedürler uluslararası standartlar ve onarıcı adalet konusundaki yol gösterici ilkelere uygun ve Türkiye’deki yasal çerçeve ile de uyumludur.

El Kitabı, Adalet Bakanlığı ve UNDP’nin ortak inisiyatifi olarak Türkiye’nin her yerinden deneyimli uygulayıcılar, konunun uzmanı seçkin akademisyenler ve uluslararası uzmanların katkılarıyla geliştirilmiştir. Bu süreçte değerli katkılarını esirgemeyen herkese teşekkür ederiz. İlgili Proje, uzlaşmanın Türkiye’de etkin bir şekilde uygulanmasında uygulayıcılar ve kamuya yönelik kurumsal kapasite geliştirme ve farkındalık yaratma faaliyetleriyle devam edecektir. Bu bağlamda, pilot uzlaşma uygulamaları hayata geçirilecek; uygulayıcılara yönelik eğitim seminerleri düzenlenecek ve kamuya yönelik farkındalık oluşturma faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

Birleşmiş Milletler

Kalkınma Programı

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

.....	9
GENEL OLARAK UZLAŞMA	11
1. UZLAŞMANIN DÜŞÜNSEL TEMELİ OLARAK ONARICI ADALET	11
2. UZLAŞMANIN TÜRK CEZA ADALET SİSTEMİNDEKİ YERİ VE ANLAMI	13
3. TÜRK CEZA ADALET SİSTEMİNDE UZLAŞMANIN ESASLARI	14
4. ADIM ADIM UZLAŞMA	16
A) CUMHURİYET SAVCISININ İZLEMESİ GEREKEN USÛL	16
B) MAHKEMENİN İZLEMESİ GEREKEN USÛL	22
C) UZLAŞTIRMACININ İZLEMESİ GEREKEN USÛL	27

İKİNCİ BÖLÜM

.....	31
UZLAŞMANIN USÛL VE ESASLARINA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR	33

5. CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDA UZLAŞMA

.....	33
A) Tanım33
B) Uzlaşmanın Faydaları
.....	33
I- Mağdur Açısından Faydaları33
II- Fail Açısından Faydaları
.....	34
III- Toplum Açısından Faydaları
.....	34
IV- Ceza Yargılaması Açısından Faydaları35
C) Türk Hukukunda Uzlaştırma Yoluna Gidilebilmesi İçin Ana Kurallar35

6. UZLAŞMA KAPSAMINDAKİ SUÇLAR VE İSTİSNALARI

.....	36
A) Uzlaşmanın Koşulları36
B) Uzlaşma Kapsamına Giren Suçlar36
I- Şikâyete Tâbi Suçlar ve Şikâyet ile Benzer Kurumların Durumu36
II- Re'sen Soruşturulan ve Kovuşturulan Suçlar
.....	36
III- Özel Kanunlardaki Suçlar37
C) Uzlaşmaya Tâbi Olmayan Suçlar37
I- Genel Olarak37
II- Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar38
III- Etkin Pişmanlık Hükümlerine Yer Verilen Suçlar38
D) Suçun Uzlaşmaya Tâbi Olmasının Sonuçları38

7. SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞMANIN USÛLÜ VE HUKUKÎ SONUÇLARI

.....	39
-------	----

A) Uzlaşmada Cumhuriyet Savcısının Rolü	39
I- Suçun İşlendiğine Dair Yeterli Şüpheli Oluşturacak Delilin Değerlendirilmesi	39
II- Suçun Uzlaşma Kapsamında Olup Olmadığının Tespiti	40
III- Fiilin Soruşturulabilir Olmasının Takdiri	40
IV- Taraflara Uzlaşma Teklifinde Bulunulması	41
1) Teklif İçin Zorla Getirme Kararı Verilememesi	41
2) Küçüklere ve Kısıtlılara Uzlaşma Teklifi	41
3) Mağdur veya Suçtan Zarar Gören Vekiline ya da Şüpheli Müdafisine Uzlaşma Teklifi	42
4) Teklifin Tebligat veya İstinabe Yoluyla Yapılması	42
5) Adli Kolluk Görevlilerinin Uzlaşma Teklifi ve Uzlaşmadaki Rolü	43
V- Uzlaşma Teklifinde Karar Süresi	44
VI- Taraflara Ulaşılamamasının Hüküm ve Sonuçları	44
VII- Uzlaştırmacı Atanması	44
VIII- Tarafların Uzlaşarak Cumhuriyet Savcısına Başvurmaları	45
B) Uzlaştırma Müzakereleri	46
I- Müzakerelere katılabilecek kişiler	46
II- Müzakere Yapılabilecek Yerler	46
III- Müzakerelere Hazırlık	46
1) Uzlaştırmacının Dosya Örneğini İncelemesi	47
2) Uzlaştırmacı ve Tarafların Müzakereye Hazırlanması	47
a) Müzakere Öncesi Tarafların Aydınlatılması ve Müzakerelere Davet Edilmesi	47
b) Tarafları Ortak Oturuma Hazırlama	

.....	48
IV- Müzakere Süreci ve Yöntemleri	48
.....	48
V- Müzakere Taktikleri	49
.....	49
VI- Cumhuriyet Savcısının Uzlaştırma Müzakerelerindeki Rolü	50
.....	50
VII- Müzakerelerin Gizliliği Kuralı ve Delil Yasağı	50
.....	50
VIII- Uzlaştırma Süresi	51
.....	51
IX- Müzakerelerin Sonuçlandırılması	51
.....	51
1) Uzlaştırmanın Raporunu Sunması	51
.....	51
2) Uzlaşmanın Cumhuriyet Savcısı Tarafından Tespiti	52
.....	52
C) Edim	53
.....	53
D) Soruşturma Evresinde Uzlaşma Üzerine Verilecek Kararlar	53
.....	53
I- Kovuşturmayla Yer Olmadığı Kararı	53
.....	53
II- Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararı	53
.....	53
III- Edimin İfa Edilmemesi Nedeniyle Kamu Davası Açılmak Üzere İddianame Düzenlenmesi	53
.....	53
E) Uzlaşmanın Başarısızlıkla Sonuçlanması	54
.....	54
F) Edimin İfa Edilmemesinin Özel Hukuka İlişkin Sonucu	54
.....	54
G) Zamanaşımı	54
.....	54
8. KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞMA USÛLÜ	56
.....	56
A) Kovuşturma Evresinde Uzlaştırmaya Başvurulabilecek Haller	56
.....	56
I- Suçun Uzlaşmaya Tâbi Olduğunun Kovuşturma Aşamasında Anlaşılması	56
.....	56
1) Suçun Niteliğinin Değişmesi	56
.....	56
2) Suçun Uzlaşmaya Tâbi Olduğunun İlk Kez Kovuşturma Evresinde Anlaşılması	56
.....	56

II- Davanın İddianame Düzenlenmeksizin Açılması Nedeniyle Daha Önce Uzlaşma Hükümlerinin Uygulanamamış Bulunması	56
III- Dava Açıldıktan Sonra Kanun Değişikliği Nedeniyle Suçun Uzlaşma Kapsamına Girmesi	56
B) Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usûlü	57
I- Uzlaştırmanın Hâkim Tarafından Yapılması	57
II- Tarafların Uzlaşarak Mahkemeye Başvurmaları	58

C) Kovuşturma Evresinde Uzlaşma Üzerine Verilecek Kararlar	58
I- Düşme Kararı	58
II- Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı	59
III- Edimin İfa Edilmemesi Nedeniyle Hükümün Açıklanması Kararı	59
D) Edimin İfa Edilmemesinin Özel Hukuka İlişkin Sonucu	60
E) Uzlaştırma Giderleri	60

KAYNAKÇA	62
----------	----

EKLER	65
EK-1: TÜRK CEZA KANUNUNDA UZLAŞMA KAPSAMINA GİREN SUÇLAR	67
EK-2: SIKÇA SORULAN SORULAR	68
EK-3: TÜRKİYE'DEKİ UZLAŞMA UYGULAMALARINDA EDİNİLEN DENEYİMLER, KAZANIMLAR VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR	70
EK-4: ÖRNEK UZLAŞMA RAPORLARI	81

EK-5: CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNUN UZLAŞMAYA İLİŞKİN MADDELERİ	
.....	88
EK-6: CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNA GÖRE UZLAŞTIRMANIN	
UYGULANMASINA İLİŞKİN YÖNETMELİK	
.....	91

İNDİRME LİNKLERİ

LİNK 1 (Birleşmiş milletler sitesinden) : [TIKLAYINIZ](#)

LİNK 2 (Altenatif link - Rapid Share) : [TIKLAYINIZ](#)

//